Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: lisälausunto asiassa HE 61/2025 vp (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 17 ja 20 luvun muuttamisesta)

Hallussa pitäminen/pääsyn hankkiminen

Väkivaltakuvauksen hallussapidon osalta hallituksen esityksessä on rajattu esitetyn säännöksen soveltamisalaa siten, että säännös ei koskisi pääsyn hankkimista raakaa väkivaltaa esittävään kuvaan tai kuvatallenteeseen tai tällaisen aineiston katselemista, vaan pelkästään tällaisen kuvan tai kuvatallenteen hallussapitoa. Tätä ratkaisua on perusteltu sananvapaudella ja siihen kuuluvalla oikeudella vastaanottaa tietoa. Tämä perustelu ei nähdäkseni ole aivan relevantti, koska jos raakaa väkivaltaa sisältävän kuvamateriaalin ei voida katsoa kuuluvan sananvapauden piiriin hallussapidettynä, ei kysymyksessä yleensä liene sellainen materiaali, jonka vastaanottaminen tai katselu jollakin muullakaan tavalla olisi sananvapauden suojaamaa. Jos ihmisen kiduttamista tai jopa surmaamista yksityiskohtaisesti kuvaavan aineiston hallussapito olisi rangaistavaa, ei sananvapausnäkökohdilla voitane puoltaa tällaisen aineiston katselemista verkostakaan. Molemmissa tapauksissa suojattava oikeushyvä on sama: kidutettavan ihmisen hengen sekä fyysisen ja psyykkisen terveyden suojeleminen sekä tämän suojeleminen kivulta ja kärsimykseltä. Lisäksi kriminalisointiin liittyy muun muassa yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviä näkökohtia.

Jos oikein ymmärsin, niin rangaistavuuden ulkopuolelle jäisi esimerkiksi tilanne, jossa henkilö maksua vastaan hankkii pääsyn verkkopalveluun, jossa näytetään ihmisiin tai eläimiin kohdistuvaa julmaa ja raakaa väkivaltaa. Tällaista aineistoa voisi olla palvelussa runsain mitoin saatavilla, eikä toimintaan osallistumisesta seuraisi rangaistusta, kun taas yksittäisen kuvan tai videon hallussapidosta voisi seurata rangaistus. Ihminen voisi esimerkiksi liittyä yhteisöön, jossa lähetetään livestriimattua elävää väkivaltaa, ja sen katseleminen olisi rankaisematonta, kunhan ihminen ei tallenna mitään omalle laitteelleen. Silti tällainen toiminta vaarantaa kuvamateriaalin kohteiden hengen, terveyden ja turvalllisuuden.

Voidaan siis pohtia, mahdollistaisiko rajaus aineiston fyysiseen hallintaan tai tallentamiseen lain kiertämisen ja vesittäisikö se lain tarkoituksen. Teknologia mahdollistaa monenlaisia tapoja kuluttaa sisältöä verkon välityksellä ilman, että aineisto on tallennettu katsojansa laitteelle tai käyttäjätilille. Väkivaltamateriaalin tuottajat myös siirtynevät käyttämään sellaisia palveluita, jonka käytöstä ei välttämättä jää mitään jälkiä tai tallenteita kuvamateriaalin katsojan päätelaitteelle. Toki myös aineiston levittäjä on vastuussa, mutta etenkin käytettäessä ulkomaisia palvelimia tai tallennustiloja voisi levittäjän selvittäminen olla käytännössä mahdotonta tai ainakin poliisin resursseihin nähden liian suuritöistä ja vaikeaa.

Jos säännöksen soveltamisala rajattaisiin hallituksen esityksessä kuvatuin tavoin, on mahdollista, että raa'an väkivallan kuluttajien keskuudessa pyrittäisiin keksimään sellaisia teknisiä jakelutapoja, joihin hallussapitosäännös ei soveltuisi.

Ehdotettu säännös poikkeaa lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapitosäännöksestä, jonka 1 momentin 2 kohdassa on kriminalisoitu myös materiaaliin pääsy ilman sen laitteelle tallentumista.

Hallituksen esityksessä ehdotettua rajatumpaa sovellettavuutta on mahdolllisesti ehdotettu sen vuoksi, että hallussapitokriminalisoinnit ovat harvinaisia ja että uuden kriminalisoinnin osalta halutaan edetä varovasti ja suppealla tunnusmerkistöllä. Lisäksi terminä hallussapito soveltuu huonosti tilanteeseen, jossa aineisto ei tosiasiallisesti ole henkilön hallussa, vaan tällä vain on pääsy materiaaliin. Tulkintaa voisi auttaa se, jos hallussapitona voitaisiin pitää sitä, jos teknistä näyttöä on siitä, että tunnusmerkistön täyttävä kuvamateriaali ei ole ollut vain tekijän saatavilla verkossa vaan että tekijä on sitä myös katsonut tai käyttänyt eli kirjautunut tai muutoin mennyt palveluun tai sivustoon sisään ja on ollut sisällä kyseisessä palvelussa ja pystyttäisiin osoittamaan, että siellä on tuolloin ollut säännöksessä tarkoitettua sisältöä. Näin voisi olla

esimerkiksi silloin, kun tekijä on mukana erittäin raakaa väkivaltaa jakavassa yhteisössä tai on jonkin tällaisen palvelun tilaaja, vaikka hän ei tallentaisi mitään materiaalia omille laitteilleen. Tällainen tarjonta ja kysyntä on omiaan altistamaan ihmisiä ja eläimiä raa'alle väkivallalle.

Rangaistusasteikko ja pakkokeinot

Hallituksen esityksessä on esitetty väkivaltakuvauksen hallussapidosta sakkorangaistusta. Mitä tulee kysymykseen rangaistusasteikosta ja poliisin tutkintamahdollisuuksista, niin pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n mukaan laite-etsinnän yhtenä edellytyksenä on se, että ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Sama koskee pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n mukaan kotietsintää. KRP:n edustajan edellisessä lakivaliokunnassa kertoman mukaan esimerkiksi vakavamman rikoksen tutkinnassa löytynytta raakaa väkivaltaa sisältävää aineistoa ei saisi esitutkinnassa hyödyntää, jos rikos olisi vain sakolla rangaistava. Korkein oikeus on käsitellyt laittomasti hankittujen todisteiden hyödyntämistä ratkaisussaan KKO 2023:14, jossa se salli laittomasti hankittujen todisteiden hyödyntämisen, kun sen ei katsottu vaarantavan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. Itse en ole prosessioikeuden asiantuntija, enkä osaa ottaa todisteiden hyödyntämiskieltoon tarkempaa kantaa.

Perustuslakivaliokunnan mukaan pakkokeinojen käyttö tms. ei voi olla peruste jonkin tietyn rangaistuslajin tai rangaistusmaksimin valitsemiselle, vaan rangaistusasteikko tulee säätää rikokseen ja rangaistusjärjestelmän johdonmukaisuuteen liittyvin perustein. Olen jo 9.9.2025 päivätyssä lausunnossani katsonut, että lyhyt vankeusrangaistuskin saattaisi olla perusteltu maksimirangaistus väkivaltakuvauksen hallussapidosta. Esimerkiksi lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapidosta rangaistus on sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Elävään ihmiseen tai eläimeen kohdistuva raaka väkivalta tai jopa kidutus aiheuttaa sen kohteelle suunnatonta kärsimystä ja pahimmassa tapauksessa terveyden tai jopa hengen menetyksen tai vakavia pysyviä vammoja. Esimerkiksi oikeiden ihmisten tappamista tai pitkään kestävää kidutusta koskeva kuvamateriaali saattaisi olla sellaista, jonka suunnitelmallisesta tai runsaslukuisesta halussapidosta voisi olla perusteltua tuomita vankeusrangaistus.

Jos sakkorangaistuksen katsotaan olevan riittävä, olisi perusteltua säätää tämän rikoksen osalta mahdollisuudesta joidenkin pakkokeinojen käyttöön. Ilman koti- ja laite-etsintää ei ole juuri

minkäänlaisia mahdollisuuksia hankkia laillisin tavoin näyttöä tästä rikoksesta. Kriminalisoinnin tehokkuus jäisi siten olemattomaksi.

Porthaniassa, syyskuun 11. päivänä 2025.

Päivi Korpisaari

Vietintäoikeuden professori

Espoo